

УДК 338.336.76

Л. І. Бровко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університетORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2577-0741>

І. Ю. Михалькова,

здобувач гр. МгФБС-23, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-3243-0813>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.23.139

РОЗВИТОК ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

L. Brovko,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University

I. Mihalkova,

Student of the gr. MgFBS-23, Dnipro State Agrarian and Economic University

DEVELOPMENT OF BANK LIQUIDITY MANAGEMENT TOOLS IN THE BANKING MANAGEMENT SYSTEM

Авторами визначено складові антикризового управління сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану.

В статті визначено основні інструменти управління ліквідністю банківських установ. Інструменти управління ліквідністю комерційного банку застосовуються у комплексі заходів, що включають і забезпечують підтримання стабільної платоспроможності, дозволяють уникати касових розривів та забезпечують банку необхідний рівень грошових коштів для здійснення зобов'язань. Досліджено механізм застосування методів, які використовуються для управління ліквідністю в комерційних банках. Проведено деталізацію стратегій та принципів управління ліквідністю комерційних банків. Авторами статті відокремлено складові стратегічних підходів та принципів управління ліквідністю комерційних банків в системі банківського менеджменту. Отже, управління ліквідністю комерційного банку виступає передумовою беззбиткового функціонування як банківських установ, так і банківської системи в цілому, а також визначає забезпечення їх стабільності та платоспроможності, підтримання довіри клієнтів і регуляторів.

The article defines the main instruments of liquidity management of banking institutions. Liquidity management tools of a commercial bank are used in a complex of measures that include and ensure the maintenance of stable solvency, avoid cash gaps and provide the bank with the necessary level of funds to fulfill obligations. The mechanism of application of methods used for liquidity management in commercial banks is studied. The strategies and principles of liquidity management of commercial banks have been detailed. The authors of the article separated the components of strategic approaches and principles of liquidity management of commercial banks in the banking management system. Liquidity management is one of the main areas of bank management, since it is liquidity that requires the bank's ability to temporarily fulfill its obligations to customers, investors and regulators. Effective liquidity management ensures the financial stability of the bank and ensures the risk of default. Liquidity management of a commercial bank is a prerequisite for the break-even functioning of both banking institutions and the banking system as a whole, and also determines the provision of their stability and solvency, maintaining the trust of clients and regulators. A comprehensive approach to liquidity management allows commercial banks to minimize risks associated with a shortage of funds, to ensure solvency and stability of financial activity. The second-mentioned financial instruments allow banks to ensure an adequate level of liquidity, fulfill obligations to clients and partners in a timely manner, and maintain financial stability even in conditions of market fluctuations.

Thanks to the use of strategic tools and compliance with the principles of liquidity management, banks maintain financial stability and trust on the part of clients and partners, which is the basis for stable development in the financial market. Strategic approaches and principles of liquidity management of commercial banks are aimed at ensuring their solvency, stability of financial activity and protection against unforeseen market risks. Liquidity management is part of the bank's overall strategy and is based on an integrated approach that combines long-term planning and operational regulation.

Ключові слова: банківська ліквідність, управління ліквідністю, банківський менеджмент, банківська діяльність.

Key words: bank liquidity, liquidity management, bank management, banking activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність банківського менеджменту пов'язана з розвитком сучасних інструментів впливу на сферу управління ліквідності банківських установ. Тому при використанні таких інструментів повинна враховуватись специфіка формування ресурсної бази банків визначаючи перспективні напрямки функціонування банківської діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми управління ліквідністю банківських установ широко відображені в наукових публікаціях багатьох вчених, зокрема: Бечко П. К., Бондаренко Н. В., Ролінський О. В., Бечко В. П., Пономаренко О. В., Дзюблюк О. В., Рудан В. Я., Зянько, В. В., Левицький В. В., Шийко В. І. [1—8]. Але у системі банківського менеджменту теоретико-методологічні засади розвитку інструментів управління ліквідністю комерційних банків були недостатньо вивчені та досліджені.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення ключових інструментів управління ліквідністю комерційних банків у системі банківського менеджменту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Управління ліквідністю є одним із основних напрямків банківського менеджменту, оскільки саме ліквідність вимагає здатність банку

тимчасово виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, інвесторами та регуляторами. Ефективне управління ліквідністю забезпечує фінансову стійкість банку та забезпечує ризик дефолту [7, с. 291]. В банківській практиці існує декілька інструментів і методів управління ліквідністю, що застосовуються комерційними банками, основним з яких є короткострокове і довгострокове планування ліквідності включає: 1) бюджетування і прогнозування: складання планів щодо притоку і відтоку коштів банку оцінити поточний рівень ліквідності та передбачити можливість розриву в грошових потоках що дозволяє уникнути несподіваних дефіцитів ліквідності та запобігти кризовим ситуаціям; 2) аналіз ліквідних активів: включає оцінку та планування ліквідних активів, які банк може швидко конвертувати в готівку (наприклад, короткострокові зобов'язання, державні цінні папери, резерви в центральному банку) [5].

Інструменти управління ліквідністю комерційного банку застосовуються у комплексі заходів, що включають і забезпечують підтримання стабільної платоспроможності, дозволяють уникати касових розривів та забезпечують банку необхідний рівень грошових коштів для здійснення зобов'язань. Визначимо основні інструменти управління ліквідністю банківських установ більш детально [6, с. 72].

1. Резервні вимоги. Банки зобов'язані утримувати певний відсоток депозитів у вигляді резервів у центральному банку, що створює ре-

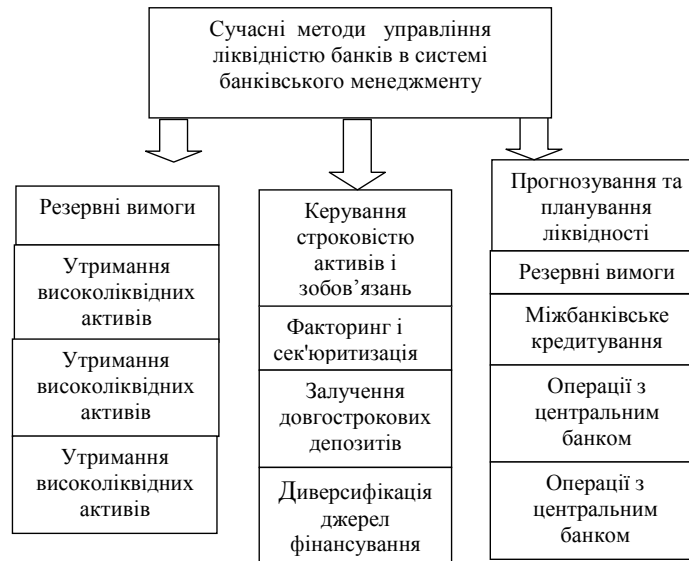

Рис. 1. Сучасні методи управління ліквідністю банків в системі банківського менеджменту

Джерело: складено авторами.

зервний буфер, який може використовуватися в разі потреби у додатковій ліквідності.

2. Утримання високоліквідних активів. Банки інвестують в активи, які можуть швидко перетворюватися на готівку, наприклад, у державні облігації, короткострокові казначейські векселі та інші надійні цінні папери з високим рівнем ліквідності.

3. Міжбанківське кредитування. Банки можуть оперативнo залучати кошти на міжбанківському ринку для покриття короткострокових потреб у ліквідності, що дозволяє швидко вирішити питання нестачі коштів на рахунках.

4. Операції з центральним банком. Центральні банки пропонують комерційним банкам різноманітні інструменти рефінансування, зокрема операції зворотного репо, ломбардні кредити та облікові кредити, що дають змогу отримати ліквідність під заставу цінних паперів.

5. Керування строковістю активів і зобов'язань. Регулювання строків погашення зобов'язань та надання кредитів дозволяє банку краще узгодити приплив і відплив коштів, знижуючи ризики виникнення дефіциту ліквідності.

6. Факторинг і сек'юритизація. Такі методи передбачають продаж активів (наприклад, кре-

Рис. 2. Сучасні методи управління ліквідністю банків

Джерело: складено авторами.

Рис. 3. Стратегії та принципи управління ліквідністю комерційних банків

Джерело: складено авторами.

дитів) іншій фінансовій установі або перетворення їх на цінні папери, що дозволяє швидко залучити грошові кошти.

7. Залучення довгострокових депозитів. Встановлення конкурентних процентних ставок за депозитами стимулює залучення коштів від клієнтів на триваліші строки, що покращує стабільність ресурсної бази банку.

8. Диверсифікація джерел фінансування. Використання різних джерел фінансування — міжбанківські позики, депозити, облігаційні випуски — допомагає банку забезпечити стійкість до ринкових змін та знижує залежність від одного джерела.

9. Прогнозування та планування ліквідності. Банки використовують аналітичні моделі для прогнозування можливих змін у попиті на ліквідність, аналізують історичні дані та враховують сезонні коливання для своєчасного коригування ліквідних резервів.

Зазначені інструменти дозволяють банкам забезпечувати належний рівень ліквідності, своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами і партнерами та зберігати фінансову стабільність навіть в умовах ринкових коливань.

Управління ліквідністю комерційного банку є передумовою беззбиткового функціонування як банківських установ, так і банківської системи в цілому, а також визначає забезпечення їх стабільності та платоспроможності, підтримання довіри клієнтів і регуляторів [4, с. 87]. Розглянемо основні методи, які викори-

стовуються для управління ліквідністю в комерційних банках, що представлені на рисунку 2.

Резервування коштів. Комерційні банки зобов'язані утримувати певний обсяг коштів у вигляді резервів (резервний фонд) на кореспондентських рахунках у центральному банку, який забезпечує додаткову ліквідність у разі непередбачених потреб.

Розміщення коштів у високоліквідних активах. Банки часто вкладають частину своїх ресурсів у високоліквідні активи, такі як державні облігації та короткострокові цінні папери, які можуть бути швидко продані або використані як застава для отримання кредиту.

Короткострокове міжбанківське кредитування. У разі дефіциту ліквідності банки можуть залучати кошти на міжбанківському ринку. Це дозволяє оперативно отримати необхідну суму для покриття короткострокових потреб.

Інструменти центрального банку. Центральні банки надають комерційним банкам доступ до кредитів рефінансування або позик під заставу, що забезпечує додаткові джерела ліквідності. Зазвичай це здійснюється через операції зворотного викупу або ломбардні кредити [2].

Ліміт на кредитні ризики та управління кредитним портфелем. Банки обмежують обсяги наданих кредитів і впроваджують ліміти, щоб контролювати рівень ризиків і уникнути перевищення ліквідності. Також вони можуть пере-

глядати структуру кредитного портфеля, оптимізуючи його для зниження ризиків дефолтів [3, с. 62].

Депозитна політика. Управління строками і відсотковими ставками за депозитами допомагає контролювати притік і відтік коштів, що є важливим інструментом для підтримки ліквідності. Банки можуть використовувати програми для залучення депозитів на певні строки, забезпечуючи собі стабільну ресурсну базу.

Керування обсягом та строками зобов'язань. Використання стратегії управління строками виплат і надходжень дозволяє банкам прогнозувати грошові потоки і контролювати ліквідність у межах встановлених строків.

Прогнозування та аналіз грошових потоків. Аналітичні методи дозволяють банкам прогнозувати потреби у ліквідності на основі історичних даних, сезонних коливань і ринкових тенденцій. Завдяки цьому банки можуть заздалегідь підготуватися до можливих змін у попиту на ліквідні кошти.

Страховання ліквідності (ліміти на відкриті позиції). Деякі банки встановлюють ліміти на обсяги коштів, які можна використовувати без зниження ліквідності, щоб завчасно обмежити ризики.

Сек'юритизація активів. Цей інструмент передбачає трансформацію частини активів (наприклад, кредитів) у цінні папери, які можна продати на ринку, що дозволяє банку швидко отримати грошові кошти.

Комплексне використання зазначених інструментів надає змогу банківським установам підтримувати необхідний рівень ліквідності, оптимізувати структуру активів і зобов'язань, а також оперативно реагувати на ринкові зміни та забезпечувати стабільність банківської діяльності.

Стратегічні підходи та принципи управління ліквідністю комерційних банків, зображені на рисунку 3, спрямовані на забезпечення їхньої платоспроможності, стабільності фінансової діяльності та захист від непередбачених ринкових ризиків. Управління ліквідністю є частиною загальної стратегії банку і базується на комплексному підході, який поєднує довгострокове планування та оперативне регулювання [1, с. 89].

ВИСНОВКИ

Комплексний підхід до управління ліквідністю дозволяє комерційним банкам мінімізувати ризики, пов'язані з дефіцитом коштів,

забезпечувати платоспроможність і стабільність фінансової діяльності. Завдяки використанню стратегічних інструментів і дотриманню принципів управління ліквідністю банки підтримують фінансову стійкість та довіру з боку клієнтів і партнерів, що є основою для стабільного розвитку на фінансовому ринку.

Література:

1. Бечко П. К., Бондаренко Н. В., Ролінський О. В., Бечко В. П., Пономаренко О. В. Банківський менеджмент як основа ефективного управління комерційним банком. Уманський НУС. 2020. С. 320—329. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-320-329 (дата звернення: 27.10.2024).

2. Дзюблюк О.В., Рудан В.Я. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія, Тернопіль: Вектор, 2016. 290 с.

3. Зянько В. В. Банківський менеджмент: навчальний посібник / В. В. Зянько, Н. О. Коваль, І. Ю. Єпіфанова. — 2-ге вид., доп. — Вінниця: ВНТУ, 2018. — 126 с.

4. Левицький В.В. Банківський менеджмент: конспект лекцій. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 102 с.

5. Павленко А. Д., Крухмаль О. В., Заріцька А.І. Інструменти управління ліквідності банку в умовах трансформації міжнародних правових норм у національне законодавство. Ефективна економіка. 2021. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.75 (дата звернення: 28.10.2024).

6. Шийко В. І. Оцінювання управління ліквідністю банківських установ. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 68-74. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/15.pdf (дата звернення: 30.10.2024).

7. Путінцева Т. В. Управління ліквідністю комерційних банків. Вісник університету банківської справи. 2020. № 2 (38). С. 43—53. URL: https://www.researchgate.net/publication/347892077_UPRAVLINNA_LIKVIDNISTU_KOMERCIJNIH_BANKIV (дата звернення: 29.10.2024).

8. Velychko O., Velychko L., Khalatur S., Roubik H. (2020). A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities. *Problems and Perspectives in Management*, vol. 18 (4), 153—166. DOI: [https://doi:10.21511/ppm.18\(4\).2020.14](https://doi:10.21511/ppm.18(4).2020.14) (дата звернення: 03.11.2024).

9. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4 (45), pp. 285—297. DOI: 10-

55643/fcaptr.4.45.2022.3833 (дата звернення: 08.11.2024).

10. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P., Pavlenko, O.S. (2022). Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism. *Academy review*, vol. 2 (57), pp. 249—266. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19> (дата звернення: 07.11.2024).

11. Khalatur S., Velychko O., Oleksiuk V., Kravchenko M., Karamushka D. (2023). Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. vol. 3 (50). pp. 341—356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4050> (дата звернення: 04.11.2024).

12. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., Klymenko, S. (2023). Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 5 (52), pp.341—356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.5.52.2023.4169> (дата звернення: 01.11.2024).

13. Savchenko T., Rodina O., Nikoluk O., Velychko O., Levchuk Y. (2023). Management of the development of the regional markets for poultry products in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. vol. 45. no. 3. pp. 267—275. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.27> (дата звернення: 03.11.2024).

References:

1. Bechko, P. K., Bondarenko, N. V., Rolinskyi, O. V., Bechko, V. P. and Ponomarenko, O. V. (2022), "Bank management as the basis of effective management of a commercial bank", *Umansky NUS*, pp. 320—329, DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-320-329.

2. Dzyublyuk, O.V. and Rudan, V.Ya. (2016), *Finansovyy mekhanizm upravlinnya oborotnyy koshtamy pidpryyemstv: monohrafiya* [Liquidity management of the banking system of Ukraine: monograph], Vector, Ternopil, Ukraine.

3. Zyanko, V. V., Koval, N. O. and Yepifanova, I. Yu (2018), *Bankivs'kyu menedzhment: navchal'nyy posibnyk* [Bank management: a study guide], 2nd ed., VNTU, Vinnytsia, Ukraine.

4. Levytsky, V.V. (2021), *Bankivs'kyu menedzhment: konspekt lektsiy* [Banking management: lecture notes], Vezha-Druk, Lutsk, Ukraine.

5. Pavlenko, L. D., Krukhmal O. V. and Zaritska A. I. (2021), "Bank liquidity management tools in

the context of the transformation of international legal norms into national legislation", *Efficient economy*, [online], vol. 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.75.

6. Shiyko, V. I. (2018), "Assessment of liquidity management of banking institutions. Investments: practice and experience", vol. 12, pp. 68—74, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/15.pdf Ukraine (accessed Oct 30, 2024).

7. Putintseva, T. V. (2020), "Liquidity management of commercial banks", *Bulletin of the University of Banking*, vol. 2 (38), pp. 43—53, available at: https://www.researchgate.net/publication/347892077_UPRAVLINNA_LIKVIDNISTU_KOMERCIIJNIH_BANKIV (accessed Oct 29, 2024).

8. Velychko, O., Velychko, L., Khalatur, S. and Roub'k, H. (2020), "A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 18 (4), pp. 153—166. DOI: [https://doi:10.21511/ppm.18\(4\).2020.14](https://doi:10.21511/ppm.18(4).2020.14).

9. Khalatur, S., Honcharenko, O., Karamushka, O., Solodovnykova, I. and Shramko, I. (2022), "Paradigm transformation of the economic crises modeling", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4 (45), pp. 285—297. DOI: 10.55643/fcaptr.4.45.2022.3833.

10. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P. and Pavlenko, O.S. (2022), "Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism", *Academy review*, vol. 2 (57), pp. 249—266. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>.

11. Khalatur, S., Velychko, O., Oleksiuk, V., Kravchenko, M. and Karamushka D. (2023), "Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production", *Financial and credit activity problems of theory and practice*. vol. 3 (50). pp. 341—356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4050>.

12. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M. and Klymenko, S. (2023), "Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol.5(52), pp. 341—356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.5.52.2023.4169>.

13. Savchenko, T., Rodina, O., Nikoluk, O., Velychko, O. and Levchuk, Y. (2023), "Management of the development of the regional markets for poultry products in Ukraine", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. vol. 45. no. 3. pp. 267—275. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.27>.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2024 р.